

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

O‘ZBEKISTON SOLIQ TIZIMI: IQTISODIY RIVOJLANISH DVIKATELI

Rustamov Sulaymonbek O‘tkirbek o‘g‘li
Andijon Iqtisodiyot va qurilish institutida
Bank ishi va audit yo‘nalishi

Annotatsiya

Maqolada soliqlarning O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishidagi muhim o'rni ko'rib chiqiladi. U soliq tizimining davlat dasturlarini qanday moliyalashini, iqtisodiyotni rag'batlantirishini va moliyaviy yuklarning fuqarolar o'rtasida adolatli taqsimlanishini tahlil qiladi. Shuningdek, O'zbekiston soliq siyosatidagi o'zgarishlar, jumladan, alkogol va tamaki mahsulotlariga aksiz solig'i stavkalari muhokama qilinadi. Maqolada soliqlarning mamlakatning barqaror rivojlanishi va fuqarolar farovonligini ta'minlashdagi ahamiyati alohida ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: soliqlar, iqtisodiy rivojlanish, o'zbekiston, moliyalashtirish, davlat dasturlari, iqtisodiy rag'batlantirish, adolat, tenglik, soliq tizimi, o'zgarishlar, aksizlar.

Mavzuning dozarbligi. Soliqlar davlat daromadlarining asosiy shakllaridan birini ifodalaydi. Ular bozor iqtisodiyotini tartibga soladi, busiz uning maqsadli rivojlanishini jamiyat manfaatlarini hisobga olgan holda amalga oshirib bo'lmaydi.

Soliqlarning asosiy vazifalari:

- fiskal - soliqlar jamiyat va butun davlat ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan davlat xazinasiga daromad manbai sifatida foydalanilganda;
- Tartibga solish - chunki soliqlar davlat tomonidan yig'iladi, keyin ularning yordami bilan u ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarga ta'sir qilishi mumkin.
- Rag'batlantirish - texnik taraqqiyotga ko'maklashish, ish o'rinlari sonini ko'paytirish va ishlab chiqarishni ko'paytirish uchun davlat ushbu sohalarga yo'ntirish berishga yoki investitsiyalarni soliqdan ozod qilishga intiladi.
- Taqsimlash - soliqlarni yig'ish orqali mablag'lar byudjetning daromad qismida jamlanadi, keyinchalik ular davlatning eng muhim ehtiyojlariga yo'naltiriladi. Moliyaviy resurslarni bunday qayta taqsimlash bilan davlatning o'zi ustuvorliklarni tanlaydi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Aynan soliqlar tufayli davlat byudjetning pensiya, stipendiya, mudofaa va boshqa xarajatlarga sarflashi mumkin bo'lgan mablag'larni oladi. Shuning uchun davlat iqtisodiyotida soliqlarning o'rni katta bo'lib, ularni undirishdan manfaatdor.

Har qanday davlatning iqtisodiy rivojlanishida soliqlar muhim o'rin tutadi va O'zbekiston ham bundan mustasno emas. Ushbu maqolada biz soliq tizimi mamlakat rivojiga qanday hissa qo'shishi va O'zbekiston soliq siyosatida qanday o'zgarishlar ro'y berganini ko'rib chiqamiz.

Soliqlar va ularning rivojlanishdagi roli

1. Davlat dasturlarini moliyalashtirish: Soliqlar davlat daromadlarining asosiy manbai hisoblanadi. Yig'ilgan mablag'lar ta'lim, sog'liqni saqlash, infratuzilma va boshqa ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirishga sarflanadi.

2. Iqtisodiyotni rag'batlantirish: To'g'ri tuzilgan soliq tizimi iqtisodiy faollikni rag'batlantirishi mumkin. Masalan, kichik va o'rta biznes uchun soliq stavkalarini pasaytirish yangi ish o'rinlari yaratish va sarmoyani jalb qilish imkonini beradi.

3. Adolat va tenglik: Soliqlar hukumatni moliyalashtirish yukini fuqarolar o'rtasida adolatli taqsimlash imkonini beradi. Badavlat odamlar ko'proq to'laydigan progressiv soliq tizimi ijtimoiy adolatni ta'minlaydi.

Har xil turdagi soliqlar va ularni hisoblash usullari soliq tizimini ifodalaydi. Har bir davlatda hukumat tashkilotlar va fuqarolardan qanday soliq turlari, qanday miqdor va shaklda undirilishini qonunlar chiqarish orqali belgilab beradi. Soliq tizimining asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

1. Soliq stavkasi, bu daromadning foizlarda hisoblangan va davlat byudjetiga ushlab qolinadigan qismi.

2. Soliq solinadigan baza - bu soliqqa tortiladigan qat'iy belgilangan daromad miqdori.

3. Soliq imtiyozlari - ayrim soliq to'lovchilar uchun qonun hujjatlarida belgilangan soliq solinadigan baza yoki soliq stavkalarining kamayishi. Nafaqalar, masalan, ta'lim muassasalari, kasalxonalar, teatrlar, nafaqaxo'rlar va nogironlar uchun belgilanishi mumkin.

Soliqlar milliy, mintaqaviy va mahalliy bo'linadi. Va soliq toifasiga qarab, pul turli byudjetlarga ketadi.

2024-yilda O'zbekistonda soliq tizimiga o'zgartirishlar kiritildi:

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

• Aktsiz solig'i: alkogol, tamaki va qurilish materiallariga aksiz solig'I stavkalari qayta ko'rib chiqildi. Masalan, alkogolga aksiz solig'I stavkasi ikki baravar oshirildi, alkogolli mahsulotlarga (shu jumladan vino va pivo) ham o'zgartirishlar kiritildi.

• Benzin: 2024-yil 1-apreldan AI-80 benziniga aksiz solig'I stavkasi oshirildi, bu atrof-muhit muhofazasi bilan bog'liq.

• Gazlangan ichimliklar: aholi salomatligini hisobga olgan holda gazlangan ichimliklarga aksiz solig'I joriy etildi.

• Boshqa soliqlar: daromad solig'I, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'I, ijtimoiy soliq va boshqa turdagi soliqlar bo'yicha amaldagi stavkalar saqlanib qoladi.

Bu o'zgarishlar soliq resurslaridan samaraliroq foydalanish va O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga va davlat dasturlarini moliyalashtirishga qaratilgan.

O'zbekistonning 2024-yilga mo'ljallangan davlat dasturlariga o'tamiz. Joriy yilda O'zbekistonda aholi hayotining turli jabhalarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan qator muhim dasturlar amalga oshirilmoqda. Mana ulardan ba'zilari:

1. «Yoshlar va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash yili» 2024 yil:

• Ushbu dastur yoshlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish va tadbirkorlikni rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash, bandligini ta'minlash va talab yuqori bo'lgan kasblarga o'qitishni o'z ichiga oladi.

• Chet tillarini bilish bo'yicha musobaqalar, kibersport musobaqalari va 211mkononi211ual o'yinlar ham o'tkaziladi.

2. «Insonga g'amxo'rlik va sifatli ta'lim yili» (2023 yil) ta'limni rivojlantirish, sifatli xizmatlar ko'rsatish va aholining huquqiy ongini oshirishga qaratilgan davlat dasturi qabul qiligan edi.

3. «Inson manfaatlarini ta'minlash va mahallalarni rivojlantirish yili»da (2022 yil) ijtimoiy sohaga, jumladan, sog'liqni saqlash, ta'lim va sportga e'tibor qaratilmoqda. Dastur aholi turmush sifatini oshirish, bandligini ta'minlash va ijtimoiy himoya qilishga qaratilgan.

4. «Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili» (2021yil) bo'yicha Prezident 2021-yilga mo'ljallangan Davlat dasturini tasdiqladi.

Bunda, biznes uchun imtiyozlar, pensiya tizimidagi o'zgarishlar, oliy ta'lim va bojxona, aholi salomatligini mustahkamlash va qashshoqlikni kamaytirish chora-tadbirlari, turizmni ommalashtirish, energiya bozorida monopoliyaga barham berish,

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

mansabdor shaxslar shtatini optimallashtirish va boshqalar – tasdiqlangan davlatdan asosiy narsa 2021 yil uchun dastur. Uni amalga oshirish uchun 29,5 trillion so‘m, 2,6 milliard dollar va 57,3 million yevro yo‘naltiriladi.

4. “Fan, ta’lim va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili” (2020 yil)da ilmiy faoliyat, ta’lim va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish faol qo‘llab-quvvatlandi.

Bu dasturlar fuqarolarning hayot sifatini oshirish, iqtisodiyotni rivojlantirish va ijtimoiy himoyani ta’minlashga qaratilgan.

Yuqorida bildirilgan fikrlarga yakun yasab shuni aytish mumkinki, O‘zbekiston iqtisodiy taraqqiyotida soliqlarning o‘rni beqiyosdir:

Birinchidan, Davlat dasturlarini moliyalashtirishda soliqlar asosiy rol o‘ynaydi. Yig‘ilgan mablag‘lar ta’lim, sog‘liqni saqlash, infratuzilma va boshqa ijtimoiy va iqtisodiy tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlashga sarflanadi. Bu fuqarolar hayotini yaxshilashga yordam beradi va mamlakatda barqarorlikni ta’minlaydi.

Ikkinchidan, iqtisodiyotni rag‘batlantirishda, to‘g‘ri tuzilgan soliq tizimi iqtisodiy faollikni rag‘batlantirishi mumkin. Masalan, kichik va o‘rta biznes uchun soliq stavkalarini pasaytirish yangi ish o‘rinlari yaratish va sarmoyani jalb qilish 212mkononi beradi. Bu iqtisodiy o‘rish va fuqarolar farovonligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Soliq tizimida adolat va tenglikni ushlab turish muxim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy yuklarning fuqarolar o‘rtasida adolatli taqsimlanishida soliqlar muhim o‘rin tutadi. Bu qanday ishlaydi:

1. Progressiv soliq tizimi: Unda aholining badavlat qatlamlari ko‘proq soliq to‘laydi. Bu kimda ko‘proq bo‘lsa, u davlat mablag‘lariga ko‘proq hissa qo‘shishi kerak degan tamoyilga asoslanadi. Bunday tizim ijtimoiy adolatni targ‘ib qiladi va tengsizlikni kamaytirishga yordam beradi.

2. Yukni bo‘lishish: Soliqlar barcha fuqarolardan davlat dasturlarini moliyalashtirish uchun mablag‘ to‘playdi. Bunga ta’lim, sog‘liqni saqlash, infratuzilma va boshqa ijtimoiy xizmatlar kiradi. Ushbu moliyaviy yukni taqsimlash adolatli va hamma uchun teng imkoniyatlarni ta’minlaydi.

3. Imtiyozlar va ijtimoiy himoya: Soliq tizimi aholining ayrim guruhleri, masalan, nafaqaxo‘rlar, nogironlar yoki kam ta’minlanganlar uchun ham imtiyozlar berishi mumkin. Bu ko‘proq himoyaga muhtoj bo‘lganlarni ijtimoiy himoya qilish va qo‘llab-quvvatlashga yordam beradi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Umuman olganda, soliqlar nafaqat davlat dasturlarini moliyalashtiribgina qolmay, balki resurslarni adolatli taqsimlash va jamiyatda muvozanatni saqlashga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. N. Kaldor "The Role of Taxation in Economic Development", Moskva 2020y.
2. K. Baxodirov "Trends in the Development of the Tax System of the Republic of Uzbekistan" Toshkent, "SHARQ" 2022 yil.
3. "Tax Reforms in the Republic of Uzbekistan and their Impacts on Social and Economic Conditions of Citizens" 2020 yil
4. "The influence of tax reforms on the prosperity of micro-firm". 2019 yil
5. "Tax Reforms in the Republic of Uzbekistan and their Impacts on Social and Economic Conditions of Citizens". 2019 yil.

E- Conference Series

Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings

E- CONFERENCE
SERIES